

התעודות היוניות ממערת האיגרות

מאת

י. פולוצקי

הපאפרוסים היונים אינם אלא מסמכים משפטיים, משנת 110 לספה"נ ועד 19 באוגוסט 132. למסמך משנת 110 אין קשר ברור עם השאר; ואם לא נביאו בחשבון — לפניו סדרה רצופה של 15 מסמכים, לפחות, החל בשנת 124 לספה"ג.

מסמכים אלה מהווים את ארכיון-המשפחה של בbeta בת שמעון בן מנחם Baβαθᾶ או Σύμωνος τοῦ Μανάήμους (Sýmōnos toῦ Maváhēmou) ושל בעלה השני, יהודה בן-אלעזר (Ιούδας Ελεαζάρος). בעוד שיהודה היה תחילה תושב עין-גדי, מקום שם היה לאביו, אלעזר, רכוש — הרי היה בתאורה תושבת מחוזא (Μαωξά), באפרכיה ערבית (Provincia Arabia), ככל הנראה אישם בחופו הדרומי-מזרחי של ים-המלח, מקום שם גם נכתבו רוב המסמכים היווניים. מסמכים אלה נוטכים אור על אספקטים שונים של החיים באיזור מעניין זה — שידייתנו עליון לקויות למדיא¹ — בימי שלטונו של הדיראנוס קיסר.

על מרבית המסמכים ציון מלא של התקאריך. אחדים מהם נושאים, נוספת על שנות הקונסולים והheads והימים הרומיים, תאריכים "לפי מנין שנים אפרכיה ערבית ה'חדשה" (Αραβίας ἔπαιρχας νέας ἡγεμόνης τὸν ἀριθμὸν τατά), שהחלו מונחים אותו בשנת 106 לספה"ג (ולא בשנת 105). במקומות החדשניים הארמיים, מופיע — כרגיל — ציון החודשים המוקדוניים המקבילים; על מסמך אחד אף מופיעים זה לצד זה שם החודש המוקדוני ושם החודש הארמי: Θεσρείς λεγομένου Υπερβερεταίου τηνός.

אנו מתודעים אל מרכזים אדמיניסטרטיביים כמו פטרה, המטרופולין של

1. ספרם המזכיר של ברינגו וומאשבקי: R. E. Brünnnow & A. v. Domaszewski, *Die Provincia Arabia*, Strassburg, 1904, 1905, 1909 "Überblick über" עד ראשית המאה העשרים; ראה ביחסו הפרק: „die Geschichte der Provinz Arabia“ 249–360, במיוחד ביחס להלכות הכרונולוגיות שבעמ' 308 וAIL.

י. פולוצקי

ערבית (Αραβίας), וארם (ארם) ורבת-המוות (Pachthamawat), וכן פוג' שים אלו בשמותיהם של פקידים רומיים גבויים. לרשימה של נציבי ערבית בימי הדריאנוס, הלקיה למדג' נוספו לנו, לשם חתנו, שמות מספר: שנת 125 — يولיוס يولיאנוס, שאפשר לווהתו בוודאות עם אחד האנשים, הידועים בשם זה.

שנת 127 — ט. אניניוס סקסטיאנוס פלורנטינוס (T. Aninius Sextius), שמו ידוע זה כבר², שכן מתנוסט הוא, ארכ'י ניזוק במקצת, על קברו בפטרת. אחד מתאריו שם הוא: leg(ionis) VIII Hispanae: כבר פון רודן³ שיער, עליידי שימוש מוצלח בתוננים אפגיראפים, שכיהן במשרה זו בימי הדריאנוס.

שנת 130 — האטריאוס ניפוס (Haterius Nepos), או ט. האטריאוס ניפוס הידוע, שכיהן כפְּרִפקְט מצרים בשנים 124—121⁴, או, אולי, בנו (?), שהיה ממלא-מקום הקונסול בשנת 134⁵.

הפאפירויסים שלפנינו תורמים תרומה צנואה אף לרשות הקונסולים: שנת 128 — שני ממלכים מופיע פ. מטיליאוס ניפוס ב' (P. Metilius) (βότος τὸ Διονύσιος Μετειλίους Νέπωνος — Poupalinos) כעמייתו של מ. אניאס ליבו (M. Annias Libo). מניהם, שפ. מטיליאוס ניפוס שימש ממלא-מקום הקונסול בשנת 91.

שנת 132 — אין וDAOות בדבר שמו הפרטיאי (praenomen) של טריביאוס סרגיאנוס (Trebias Sergianus). אחד מן הממלכים שלנו מביא ואראנט שלishi: (P. Poupalinos), נוסף על שני השמות הידועים לנו עד כה — C.—C.M. להלן סקירה קצרה, שבה יתודע הקורא אל הנפשות הפועלות, ויקבל מושג'מה על חכם של הפאפירויסים.

בשנת 124 אין עדין רמז לקשר כלשהו בין יהודת ובבטה. שמו של כל

.2. ראה: בריגו ודומאשבסקי, ג, עמ' 297.

P. v. Rohden, *De Palaestina et Arabia provinciis Romanis quaestiones selectae* (Diss. Berol. 1885), 49: Cum legio VIII Hispana sub Hadriano imperatore in Britannia periisse videatur, cf. C.I.L., VI, 1549,

Florentinus vix post eum Arabiam obtinuit

*Prosopogr. Imp. Rom.*², IV, p. 50, § 29.

.3. שם, עמ' 51, סעיף 30.

התעודות היווניות ממערת האיגרות

אחד מהם מופיע בנפרד — שמה של בbeta בעקבין בלבד — בלי שזכור שם الآخر.

ב-6 במאי 124 ל'וה יהודת מעינ'גדי מאות מאוגנויות ואלנס (Magonius cohors I miliaria Thracum — Valens), שר'מאה בגוד'ה האלף התראקי (stateres) סכום של 60 (ח'וקן מ-40 דינרים, ששוויים 15 סטאטרים), תמורה משכנתה על בית אביו, "שייש לי ייפוי'כו להשכנו ולהשכירו מאת אלעזר הנ"ל" (επιτάξω καὶ επιτάξουσιν τοῦ αὐτοῦ Ελαξάρου μετασθέναι καὶ ἐγμασθίον παρὰ τῆς Πετραίων βουλῆς αὐτοῖς ζητοπόλεως). מ עבר הבית מול מחנה חיל-המשמר הרומי, ה-praesidium (πραισίδιον), כנראה צבאים. באורה לבביש, כשבסמוֹך לו, משנה צדדי, אהליים (σακηναί), כנראה צבאים. באורה Murabba'ât, No. 114.

ማוותה שנה העתק רשמי מתוך "רשומות" המועצת העירונית של פטרה העתק: "ושל ישוע היהודי, בן ישוע מכפר (אומיה) מחוזא, אבדובדאס אילוותה ויוחנן אללאס (Ιασσούνου αώμης) מאוחזא אבදוסבאס אילוונח וויאנήס אגלאס (Ιασσούνου αώμης). ממסמכים אחרים ידוע לנו, עליידי המועצת העירונית של פטרה (βουλὴ Πετραίων) אפוטרופסים לשישוע, בנה היהתם של בbeta. המסמך אינו אפוא אלא העתק מרשות האפוטרופסים; בראש הרשימה מופיע שם היהתם (בגנטיבוס), ולאחריו — שמות האפוטרופסים (בגונינאטיבוס).

רarity פעלותה המשפטית של בbeta הייתה קשורה בבעיות האפוטרופוטות. ראשית, אחד שני האפוטרופוטים — היהודי דוקא — התריש, כנראה, בתשר לומו החדשניים על מזון והלבשה בשביב היהתם, ובbeta היהת נאלצת להתדיין על הסכום הפעוט של 2 דינרים. זאת ועוד, מתබול הרושם, שהציגתו הכספית של ההסדר לא הניחה את דעתה של בbeta. במסמך מיום 12 באוקטובר 125 היא מציעה הסדר חדש, שלפיו יוחזר לה הכספי שהופקד בידי האפוטרופוטים, תמורה משכנתה מתאיימה ותשולם ריבית לאפוטרופוטים. במסמך זה מופיע יהודת כאפוטרופוט של בbeta "לצורך העסק הזה" (ιωνάχ αρχαγματος τοῦ επύδε). אמן אין הוא מתואר בו כבעל, אך יש בידנו הוכחות, שבמקרה אחר הופיע בעל כאפוטרופוט לאשתה, בלי שהוחר מעמדיו זה במפורש. על-כל-פניהם, יש

י. פולוֹצֶקְי

משום הסבר להצעה להפסיק את האפוטרופסות, אילו התחתנה בבהתא בשנית, שלושה מסמכים שמרימם-היטב מלאה הדנים בעסקיהם של בבתא ויהודיה ראויים לשומות-לב.

ב-2 בדצמבר 127 מצהירה בבהתא על רכושה ברובת-מו庵 (פָּרְבַּתְּ-מוֹאָב, *Paθθαθμώθιον*) יהודה משמש לאפוטרופוס שלה. פרט מעניין הוא, שהוא מאשרת את הצהرتה, דבר המובן מALLY, בשבועה בשם ה-*ח'אך* של "האדון הקיסר". ב-20 בפברואר 128 מקבל יהודה מבתא, המתוארת עתה בפירוש *כ"אשתו*, פקדון (*חֲאַתְּ-חַדְּשָׁה*) של 300 דינרים. אפשר להניח, שפקדונות מסווג זה לא היה אלא נדוניה מוסווית.

ליהודה הייתה בת מבוגרת בשם שלמציון (*χελαμψιόν*), שנישאה ב-5 באפריל 128 ליהודה קύμβερ *Κύμβερος*, בנו של חנניה (*Ananias*) מעין-גדה.

יהודיה לא האריך ימים אחרי נישואיו בתו — בשנת 130 שוב נתאלמנה בבהתא.

מותו של יהודה הביא לדין-זודברים ממושך בין בבתא לבין אחדים מבני משפחתו של הנפטר, והאלמנה הייתה נאלצת להגן על זכויותיה. הרעה נפתחה משני צדדים:

ראשית, מתברר, שלבבתא הייתה צרה בעין-גדה בשם *Βεῖανος* (*Beianos*). במסמך משנת 131 לספה"ג מAssertionות שתי הנשים זו זאת זו בפעולות בלתי חוקיות בקשר לרכשו של בעליהן המנוח.

יריביה האחרים של בבתא הם "יתומינו של ישוע בן-אלעזר *Xθουσίων*", קלומר, שאירועבשו של יהודה, הנזכרים רק כקבוצת, ולא כפרטם. באיכוחם הרשמי הוא האפוטרופוס שלהם, *Ηγαδηνός* (*Hegadēnos*), החולק, בשם היהודים הנගונים לאפוטרופסות, על זכותה של בבתא על חורשת-יתמרים מסויימת (ונ *sic* *τοῖς αὐτοῖς* *ἀνήκοντα* [sic] *τοῖς αὐτοῖς* *ὅρφανον* *άνήκοντα* *διασκορπαῖς* *διασκορπαῖς*).

ביסאס קשר אויכשהו עם אשה רומאית בשם يولיה קרייספינה, שאישיותה אינה נטולת-ענין בapurios שלפנינו. היא מתוארת כ-*πασοπός*, אך אין המסמכים נוסכים אור על מהות ה"פיקוח" שלה. גם מהות קשייה עם ביסאס אינה ברורה כל צרכה. במסמך מיום 19 ביוני 130 מוחדרים ביסאס ו يولיה קרייספינה, המצרפת את חתימתה ביוונית⁶, על חצר (*αὐλή*) "מנכתי" *Iουλια κρισπεῖνα* *ἐπίσκοπος διαιλογιῶν* *ἀνάθηκεν*.

ה证实ות היוונית ממערת האיגרות

סְבִּר אַלְעֹזֶר" לטובת בתו של יהודה, שמה כתוב כאן בדאטיבוס: עסאמעסאלא בקץ' שנת 131 (7 ביוני או 9 ביולי) מופיע יהודיה כריספינה במקומו של ביסאס, שמחלה מנעהו להופיע (*καὶ οὐκέπεινός εἰστιν αὐτὸν συμμάθησεν*). בחלוקת משפטית עם בbeta (שהאפוטרופוס שלו הוא בקרה והנבי מפטרה), שבתני הנשים תובעתו (*παραγγελματικά*) זו את זו לדין בפני הנציב. לרוב הצער, נשתר מסמך ארוך ומעניין זה במצב גרווע ביתור. בפאפירות ברלין מיום 24 ביולי 133 (BGU 53), שפורסם לפני 70 שנה, מצהירה אחת יהודיה כריספינה על נכסיה בכפר דיווניסיאס שבפיום. אכן, קשה להניח, שתני נשים בעלות אותו שם רומי היו באותה תקופה ובאותה סביבה. על-פי התאריכים ניתן לשער, שאחרי התפשטות המרד היהודי ניתה יהודיה כריספינה את קשריה עם היהודים, והעתיקה את פעולותיה למצרים.⁷ אילו לשני המנסכים היו חתימות, ניתן היה — אולי — לפטור את בעית הזהות, אך החתימה ש"קשה לפענה", כפי שסביר המו"ל הראשון של BGU,
פוענחה באורה שונה לגמרי עליידי וילקן.⁸

המסמך האחרון שבסדרתנו מוכיח לנו אל היהות ישוע והאפוטרופסים שלו. ביום 19 באוגוסט 132 מאשרת בbeta את קבלתם של 6 דינרים בשbill שלושת החדשאים אוגוסט–אוקטובר (Panemos-Gorpiaios). האפוטרופוס הוא שמעון הגיבן (סָמֵעָן), בנו של אגלאeus, קלומר, בנו של אותו האפוטרופוס
שמנוה בשנת 124, ולא הניח את דעתה של בbeta.

7. אלא אם כן פעלת שם כבר קודמת לכאן. השם המצרי ביסאס עשוי לרמז על קר. Wilcken, BGU, I = *Berichtigungsliste*, I, S. 12 .8